

dr hab. Małgorzata Siekańska, prof. AWF
Zakład Psychologii INS
Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

Kraków, 11 sierpnia 2021 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

autorstwa mgr inż. Marty Ołpińskiej-Lischka

Tytuł rozprawy: „Wpływ 24 godzinnego braku snu na wybrane elementy sprawności psychofizycznej w zależności od płci”

1. Formalna charakterystyka pracy

Rozprawa doktorska Pani mgr inż. Marty Ołpińskiej-Lischka została opracowana zgodnie z wytycznymi wynikającymi ze znowelizowanej Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. z późniejszymi zmianami.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska pt. „Wpływ 24 godzinnego braku snu na wybrane elementy sprawności psychofizycznej w zależności od płci” oparta jest na cyklu publikacji i składa się z pięciu części: autoreferatu w języku polskim (I) oraz angielskim (II), spisu literatury (III), streszczenia (IV) oraz 4 następujących załączników (V):

- oświadczenie współautorów z dnia 20.05.2020 r. dotyczące publikacji 1
- oświadczenie współautorów z dnia 30.05.2020 r. dotyczące publikacji 2
- publikacja 1. Ołpińska-Lischka M, Kujawa K, Wirth JA, Antosiak-Cyrak KZ, Maciaszek J. The Influence of 24-hr Sleep Deprivation on Psychomotor Vigilance in Young Women and Men. *Nature and Science of Sleep*. 2020; 12:125-134.
- publikacja 2. Ołpińska-Lischka M, Kujawa K, Maciaszek J. Differences in the Effect of Sleep Deprivation on the Postural Stability among Men and Women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021; 18(7): 3793.

Główną część rozprawy poprzedza wykaz skrótów. Pierwszym rozdziałem jest autoreferat w języku polskim o objętości 15 stron, który rozpoczyna się od prezentacji publikacji wchodzących w skład cyklu oraz publikacji opublikowanej poza cyklem, ale tematycznie z nim związanej.

We wstępie autoreferatu Autorka nakreśliła tło interesującej ją problematyki i wyjaśniła zasadność podjętych badań. W dalszej kolejności przedstawione zostały główne cele badań (dwa) oraz hipotezy (pięć). Następnie, w ramach opisu metody, zaprezentowane zostały zastosowane narzędzia (tj., Wiedeński System Testów, pupilograf do obiektywnej oceny poziomu senności, Skala ESS do subiektywnej oceny

1

senności [publikacja 1] oraz autorski kwestionariusz i testy posturograficzne [publikacja 2]). Ponadto, w rozdziale poświęconym metodzie opisana została procedura badań oraz informacje dotyczące analizy statystycznej. Najbardziej obszerną część autoreferatu stanowi prezentacja i omówienie wyników. Całość kończą wnioski ujęte w pięciu punktach.

Autoreferat w języku angielskim (rozdział II) ma analogiczną strukturę jak rozdział I.

Literatura (rozdział III) obejmuje 79 pozycji anglojęzycznych, w tym 77 artykułów, 1 rozdział w monografii, 1 dysertacja. Ponad połowę (ok. 54%) stanowią publikacje z ostatnich 10 lat.

Rozdział IV składa się z dwóch streszczeń (w języku polskim i angielskim) o analogicznej strukturze, która nie budzi zastrzeżeń.

Ostatni, piąty rozdział, zawiera dwa oświadczenia potwierdzające udział Pani mgr inż. Marty Ołpińskiej-Lischka w powstaniu poszczególnych publikacji, wchodzących w skład cyklu oraz dwa artykuły stanowiące cykl, które wraz z autoreferatem składają się na rozprawę doktorską.

W obu przypadkach są to publikacje wieloautorskie (odpowiednio – 5 i 3 autorów). Doktorantka jest pierwszą autorką. Z informacji zawartych w oświadczeniach wynika, że jej wkład autorski był znaczący i polegał na: przeprowadzeniu badań, zebraniu materiału badawczego, analizie i interpretacji wyników, analizie piśmiennictwa, przygotowaniu rycin oraz napisaniu tekstu manuskryptu. W oświadczeniach nie ma wzmianki na temat udziału Doktorantki w konceptualizacji badań – co uważam za przeoczenie - ale brakującą informację można znaleźć w drugim z artykułów na stronie 11.

Artykuły, które przedłożono w rozprawie są oryginalnymi, tematycznie spójnymi publikacjami naukowymi, opublikowanymi w czasopiśmie z listy filadelfijskiej. Łączny współczynnik oddziaływania publikacji wynosi 5.903, a liczba punktów MNISW (obecnie MEiN) wynosi 140.

Warto wspomnieć, że Doktorantka jest również współautorką (druga autorka) artykułu tematycznie związanego z cyklem, ale opublikowanego poza nim tj.:

Kujawa K, Ołpińska-Lischka M, Maciaszek J. The Influence of 24-Hour Sleep Deprivation on the Strength of Lower Limb Muscles in Young and Physically Fit Women and Men. *Sustainability*. 2020; 12(7): 2762 (IF: 2.9966; MNISW (MEiN): 70 pkt.)

Z informacji umieszczonej na końcu publikacji wynika, że Doktorantka brała udział w konceptualizacji badań oraz zbieraniu materiału badawczego.

Oryginalne prace badawcze były już poddane wcześniejszej recenzji i zostały pozytywnie ocenione przez redakcje czasopism jak też niezależnych recenzentów. Moja ogólna ocena obu publikacji również jest pozytywna, niemniej jednak jest kilka

2

uchybień, które przedstawiam w części podsumowującej oraz wątpliwości, które omówię poniżej.

2. Merytoryczna ocena rozprawy doktorskiej

Moja recenzja koncentruje się przede wszystkim na autoreferacie, który jest autorskim opracowaniem Doktorantki, pokazującym jej zasób wiedzy, umiejętności formułowania wniosków i korzystania z literatury naukowej.

Stosunkowo nowa forma opracowywania rozprawy doktorskiej może stanowić pewnego rodzaju wyzwanie dla początkującego naukowca, który musi wykazać się nie tylko umiejętnością syntetycznej analizy całości uzyskanych wyników w kontekście literatury przedmiotu, ale przede wszystkim musi opisać uzyskane wyniki w sposób możliwie precyzyjny, klarowny i w pełni spójny z danymi opublikowanymi w załączonych publikacjach, co Doktorantce nie w pełni, ale w znaczącym stopniu, się udało.

Pierwsze zastrzeżenie dotyczy tytułu. Niestety, nie uważam, aby był on w pełni adekwatny do zawartych w autoreferacie wyników. Tytuł zaproponowany przez Doktorantkę jest zbyt ogólny i sugeruje, że badania dotyczą całej populacji kobiet i mężczyzn a nie konkretnej i specyficznej grupy studentek oraz studentów wychowania fizycznego. Co więcej, we Wstępie (str. 6, 7 i 8) Autorka nawiązuje do stylu życia studentów oraz aktywności fizycznej jako kwestii istotnych w kontekście problematyki badań własnych. Tym bardziej dziwi pominięcie tego aspektu w tytule rozprawy.

Jeśli chodzi o Wstęp, pewnym niedociągnięciem jest również niepotrzebne podawanie ogólnych informacji na temat snu (dwa pierwsze akapity), które mogłyby stanowić wprowadzenie do większości publikacji na temat snu i jednocześnie poświęcenie zbyt mało miejsca na przedstawienie treści, które ściślej wiążą się z problematyką badań własnych i w sposób bardziej przekonujący uzasadniają ich podjęcie oraz dobór zmiennych.

Kolejne zastrzeżenie odnosi się do pierwszego celu badań, który jest niejasny i brzmi: „...celem badań była analiza różnic po 24-godzinnym braku snu na czas reakcji u młodych kobiet i mężczyzn”. Można się domyślać, że chodzi o różnice dotyczące wpływu 24-godzinnej deprywacji snu na czas reakcji u studentek i studentów.

Pewne wątpliwości budzą też hipotezy: 1 i 4, które nie do końca są spójne z celami oraz wnioskami. Zarówno tytuł jak też cele badań, trzy z pięciu hipotez i wnioski wskazują, że Doktorantkę interesują różnice między badanymi studentkami i studentami, a w hipotezach 1 i 4 Autorka o nich nie wspomina, co można mylnie interpretować jako oczekiwanie braku różnic między kobietami i mężczyznami.

W opisie Metody dotyczącej publikacji 1. Autorka informuje, że „Z dostępnych testów zostały wybrane te, które są ważne dla analizy cech istotnych dla osób podejmujących regularną aktywność fizyczną” (str. 10). Takie stwierdzenie wymagałoby jakiegokolwiek uzasadnienia, ponieważ zastosowane testy mierzą zmienne (np., poziom uwagi i koncentracji), które wydają się istotne w wielu różnych obszarach aktywności.

W opisie Metody zabrakło informacji o osobach badanych.

Za błąd należy również uznać brak podstawowych informacji o badanej grupie w streszczeniu (polskim i angielskim), np. liczba badanych, wiek, a także zbyt ogólne stwierdzenie podsumowujące („Ostra deprywacja snu nie wywołuje dużych zmian w sprawności psychofizycznej u młodych i sprawnych fizycznie studentów”, str. 43), któremu Autorka nadała status wniosku, co moim zdaniem nie jest uzasadnione.

Czwarta część autoreferatu zawiera wyniki oraz ich omówienie. Szkoda, że Autorka nie wyodrębniła Dyskusji, w której mogłaby wykazać się dojrzałością naukową i kompetencjami w zakresie kompleksowej interpretacji uzyskanych wyników badań w kontekście danych pochodzących z literatury.

Wchodzące w skład cyklu artykuły oparte są na badaniach, które niewątpliwie dostarczają ciekawych i ważnych informacji. Wnikliwa analiza publikacji skłania jednak do zadania kilku pytań, np.: Czy badana grupa jest wystarczająco reprezentatywna dla badanej populacji? (publikacja 1 i 2); Jak odbyła się randomizacja w przypadku przydziału badanych do grupy eksperymentalnej i kontrolnej? (publikacja 1); Jaka była liczba badanych kobiet i mężczyzn w badanych grupach? (publikacja 1); Co Autorka rozumie przez sformułowanie „regularna aktywność fizyczna”? (publikacja 1 i 2); Czy wśród osób, które spełniały kryteria włączenia do grupy badanych, były takie, które nie zdecydowały się na udział w badaniach lub wycofały się w ich trakcie? Jeśli tak, to jaki to był procent? (publikacja 1 i 2). Odpowiedzi na powyższe pytania wydają się istotne m.in. w przypadku ewentualnej replikacji badań i metaanalizy.

Co prawda w publikacji 2 zarówno opis badanych jak i procedury badań jest dużo bardziej dokładny w porównaniu do opisu przedstawionego w publikacji 1, jednak wątpliwość budzi opis kryteriów wyłączenia (*the exclusion criteria*) tj.: „The exclusion criteria were also included age between 18 and 30 years; use of sleeping pills, mental illness and acute mental conditions, no injuries on the legs, and no history of balance or orthopedic problems based on self-reports” (str. 4 z 14). Ponadto, skoro jednym z kryteriów wyłączenia było stosowanie pigułek nasennych (*sleeping pills*) zupełnie niezrozumiałe jest dlaczego uznano ten fakt za informację ujawnioną w wyniku własnych badań (*Results*, str. 6 z 14 „It was found that non of the students took of any sleeping pills”).

Ostatnia uwaga dotyczy wniosków. W publikacji 1

- w części *Discussion* (str. 129) wniosek pomyłony został z obserwacją („The first important conclusion was the lack of gender differences....”).
- sformułowanie „wiele osób” (*many people*) powinno być zastąpione precyzyjną informacją (*Discussion*, str. 130 „Moreover, these results show that many people are not aware of the real level of their sleepiness and assess it better”).
- Wnioski dotyczące możliwych długotrwałych konsekwencji zdrowotnych wynikających z niewłaściwej higieny snu są ciekawe, ale niezwiązane z przedmiotem przeprowadzonych badań.

3. Podsumowanie

Oceniana dysertacja przygotowana została z dużą starannością, mimo to, autorce nie udało się uniknąć drobnych błędów, do których zaliczyć można:

- błędy stylistyczne (np., ostatni akapit na stronie 8,
- brak konsekwencji w zapisie literatury cytowanej (np. nazwy czasopism na stronie 5 i 20 są w pełnym brzmieniu a na stronach 34-42 w formie skróconej; nazwy czasopism raz normalną czcionką a raz kursywą – str. 5, 34, 37, 38),
- niepoprawna konstrukcja zdania rozpoczynającego autoreferat (str. 5, jest „oparto o cykl” zamiast „oparto na cyklu”),
- niepoprawna konstrukcja ostatniego zdania w Streszczeniu części Wyniki, na str. 18 i str. 43 (jest „w odniesieniu do kobiet” zamiast „w porównaniu do kobiet”),
- błąd ortograficzny w słowie „powszechna” na str. 43,
- str. 43, ostatni wiersz - zamiast „dłużej” powinno być „dłuższej”.

Podsumowując, pragnę podkreślić, że przedstawione w recenzji uwagi odnoszą się głównie do błędów stylistycznych, skrótów myślowych i formy redakcji oraz uchybień wynikających prawdopodobnie z jeszcze nie w pełni ukształtowanego warsztatu badawczego Doktorantki. Nie umniejszają one jednak mojej pozytywnej oceny pracy.

4. Konkluzja końcowa

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr inż. Marty Ołpińskiej-Lischka pt: „Wpływ 24 godzinnego braku snu na wybrane elementy sprawności psychofizycznej w zależności od płci”, składająca się z cyklu artykułów, stanowiąca rozwiązanie istotnego i aktualnego problemu badawczego, spełnia wszystkie kryteria i wymagania stawiane pracom promocyjnym na stopień naukowy doktora. W związku z powyższym wnoszę do Rady Naukowej Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu o nadanie mgr inż. Marcie Ołpińskiej-Lischka stopnia doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

 5